

SPANNING

KINDERARBEID

SCHOOL DE BESTE WERKPLAATS

UITGAVE VAN HET WETENSCHAPPELIJK BUREAU VAN DE SP

Verschijnt 11 keer per jaar, jaargang 10, nummer 1, januari 2008

KINDERARBEID, SCHOOL DE BESTE WERKPLAATS

Kinderarbeid wordt al jaren als een groot maatschappelijk probleem gezien. Wie krijgt er geen tranen in de ogen bij het zien van een foto waarop een kind van vier jaar op een berg afval zit om blikjes plat te slaan voor de handel. Zeker mensen die zelf kinderen hebben, kunnen en willen zich niet voorstellen dat hun eigen bloedje daar zou zitten.

Zouden de ouders die rond 1830 in Nederland hun kind naar een werkplaats droegen om het daar te laten werken ook die weerzin hebben gevoeld? Of zagen ze het als een voor de hand liggende oplossing om als arbeidersgezin te overleven in een bikkelharde maatschappij? Zoals ouders het nu heel normaal vinden dat hun veertienjarige een bijbaantje heeft omdat 'ie zo alsnog de nieuwste iPhone kan kopen, zonder welke hij zich niet staande kan houden in de bikkelharde je-bent-wat-je-koop-t-maatschappij. Of ouders er in 1830 zo luchtig over dachten kunnen we niet te weten komen omdat aan die mensen vrijwel nooit iets werd gevraagd. Onder de meer gegoeden kwam langzaam maar zeker wel de opvatting op dat mensen recht hebben op een onbekommerde kindertijd. Daarbij hoorde in hun opvatting dan ook dat kinderen naar school gaan, want dat betekent dat ze het ook in hun latere leven verder kunnen schoppen. Dat was nog goed voor de economie ook. Iedereen blij.

In zijn bijdrage aan deze Spanning wijst de historicus Cor Smit erop dat het baanbreken van die moderne inzichten niet vanzelf ging. Veel moderne kapitalistische ondernemers hadden er helemaal geen probleem mee om zeer jonge kinderen aan machines aan het werk te zetten. Slechts maatschappelijke

discussie en een wetswijziging maakten een einde aan dit misbruik van kinderen. De les die we uit dat verleden kunnen trekken is dat afschaffing van kinderarbeid niet zonder strijd gaat. Er zullen altijd tegenkrachten zijn die voor het kortzichtige, egoïstische gewin kinderen in dienst willen nemen. Ook zullen sommige ouders hun kinderen door armoede gedwongen naar die bazen laten gaan. De oplossing van het probleem waarvoor zowel de hoogleraar kinderarbeid Lieten als de woordvoerder van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) Röselaers pleiten is niet eenvoudig. Alleen maar een wettelijk verbod uitvaardigen, leidt waarschijnlijk niet tot het gewenste resultaat. Ook een minimumloon en goede onderwijsvoorzieningen horen bij het noodzakelijke pakket maatregelen. Vanuit de ontwikkelde landen van het kapitalisme is het zaak om druk uit te oefenen op bedrijven die betrokken zijn bij de handel en productie in landen met kinderarbeid. De strijd tegen kinderarbeid maakt deel uit van de bredere strijd tegen armoede. In het kader van die strijd schreven Ewout Irrgang en Riekje Camara het rapport Een Betere Wereld Begint Nu waaraan in deze Spanning ook aandacht wordt besteed.

In de serie het Rijke Rooie Leven vertelt Margreet Schrevel het een en ander over het leven van Van Kol, de man die rond 1900 niet alleen woordvoerder koloniale zaken van de SDAP was maar zelf ook optrad als een koloniaal.

INHOUD

- 3 **KINDERARBEID: WAAR BEGINT HET EN WANNEER EINDIGT HET?**
- 6 **KINDERARBEID IN NEDERLAND IN HISTORISCH PERSPECTIEF**
- 9 **LOKALE MOGELIJKHEDEN VERSTERKEN**
- 12 **STOP KINDERARBEID, SCHOOL DE BESTE WERKPLAATS**
- 15 **EEN BETERE WERELD BEGINT NU**
- 16 **HET RIJKE ROOIE LEVEN**
- 19 **COLUMN AANBEVOLEN**

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP

Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie
Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam
T (010) 243 55 40
F (010) 243 55 35
E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65
2032 SC Rotterdam
T (010) 253 55 35
F (010) 243 55 66
E spanning@sp.nl

Redactie

Sjaak van der Velden (hoofredacteur)

Diederik Olders

Redactieraad

Hans van Heijningen

Tiny Kox

Ronald van Raak

Arjan Vliegenthart

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Ashraff Tashta

Illustraties

Len Munnik en Gideon Borman

Foto cover

FNV Mondiaal

KINDERARBEID: WAAR BEGINT HET EN WANNEER EINDIGT HET?

Tekst: Frans Röselaers

Wat wordt er precies verstaan onder kinderarbeid en onder 'licht werk' van kinderen? In het debat over kinderarbeid bestaan vele verwarrende, niet nader gedefinieerde omschrijvingen. Een krantenwijk voor westerse kids is heel wat anders dan lang en zwaar werk van kinderen in de 24-uurs economie van Azië of Afrika.

Kinderarbeid staat opnieuw – of, beter, nog steeds – sterk in de belangstelling. Kinderarbeid komt vaak voor het voetlicht in de media en spreekt tot de verbeelding van veel burgers en consumenten. De strijd tegen uitbuiting van kinderen is een kernpunt in de discussie over mensenrechten, over armoedebestrijding en over duurzame ontwik-

keling. Het blijft een wijdverbreid en hardnekkig probleem. Het is een geweldige uitdaging om ervoor te zorgen dat elk kind, waar ook ter wereld, de kans krijgt om haar of zijn talenten op school en zonder belemmeringen te ontwikkelen.

Er is geen gebrek aan definities van kinderarbeid, al is er niet altijd overeenstemming over de inhoud van dit begrip. Iedereen weet wel waar het om gaat, door de vele beelden en getuigenissen en de actualiteit van het vraagstuk. Dat de definitie dan toch omstrede blijft ligt deels aan de uiteenlopende doelstellingen of afwegingen van beleidsmakers, actievoerders, onderzoekers, families of kinderen zelf. Anderzijds speelt een rol dat in nationale beleidskaders en wetgeving nu eenmaal beter kan worden onderhandeld over verschillende aspecten van dit onderwerp dan over universele formules. De variaties in de beschrijving van een ogenschijnlijk duidelijk probleem kan leiden tot verwarring en onzekerheid over de beste manier om kinderarbeid aan te pakken. En de verleiding kan ontstaan om kinderarbeid weg te cijferen, te gedogen of te legitimeren.

DE CIJFERS

Er is evenmin gebrek aan cijfers over kinderarbeid. Dat is nieuw, want vóór 2000 bestonden ze niet, noch specifieke methoden om kinderarbeid te meten. De laatste harde gegevens zijn gebaseerd op een groot aantal landelijke enquêtes uitgevoerd door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), UNICEF en de Wereldbank. Deze statistieken geven aan dat in 2004 in totaal 218 miljoen kinderen in alle werelddelen het slachtoffer waren van kinderarbeid, waaronder 126 miljoen in gevaarlijk werk. De overgrote meerderheid woont in ontwikkelingslanden. En 70 procent van hen werkt op het platteland. Reken je kinderen mee die 'economisch actief' zijn gedurende enkele uren, maximaal veertien, per week, en degenen die legaal werken boven de minimumleeftijd, dan komen er nog eens 100 miljoen kinderen bij.

Om af te bakenen wat onder kinderarbeid wordt verstaan is het nuttig te verwijzen naar de voornaamste internationale verdragen over dit onderwerp:

- Het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) (1989) dat is geratificeerd door 193 VN-lidstaten ;
- Het ILO-Verdrag betreffende de minimumleeftijd voor toetreding tot het arbeidsproces (ILO 138)(1973), geratificeerd door 150 ILO-lidstaten (meer dan 80 procent) ;
- Het ILO-Verdrag betreffende het verbod op en de onmiddellijke actie voor de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid (ILO 182)(1998), geratificeerd door 165 ILO-lidstaten (meer dan 90 procent).

De vormen van kinderarbeid die verboden zijn op grond van internationale verdragen vallen uiteen in vier categorieën :

- 1 Onvoorwaardelijk ergste vormen van kinderarbeid, internationaal gedefinieerd als slavernij, kinderhandel, schuldsavernij en andere vormen van dwangarbeid, rekrutering van kinderen voor gewapende conflicten, prostitutie en pornografie, en illegale activiteiten. De term ‘onvoorwaardelijk’ duidt erop dat hier geen relatieve waarden kunnen worden gehanteerd en dat deze vormen categorisch moeten worden verboden.
- 2 Werk dat het fysieke, mentale of morele welzijn van een kind in gevaar brengt, als gevolg van de aard van dat werk of van de condities waaronder het wordt uitgevoerd. Wat hieronder valt, moet worden bepaald door nationale overheden en het verbod geldt voor alle kinderen onder de leeftijd van 18 jaar.
- 3 Werk dat wordt uitgevoerd door een kind onder de minimumleeftijd vastgesteld voor zulk werk en dat daarom vaak een belemmering vormt voor onderwijs en volledige ontwikkeling van het kind. De minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces mag niet lager zijn dan de leeftijd waarop de schoolplicht wordt voltooid, in de meeste gevallen tenminste 15 jaar. Lichte arbeid van kinderen vanaf 12 jaar die niet schadelijk is voor het kind en die haar of zijn onderwijs niet in de weg staat kan worden toegelaten, echter alleen gedurende een beperkt aantal uren.
- 4 Alle werk verricht door kinderen onder de leeftijd van 12 jaar.

Terwijl het IVRK geen details geeft over leeftijdsgrenzen, tijdsbeperkingen of arbeidsomstandigheden, vindt men in de twee ILO-verdragen wel nadere aanwijzingen op deze punten. In summier vorm komen die erop neer dat ratificerende landen zich verplichten om ervoor te zorgen dat:

Niemand zal, onder welke omstandigheden ook, kinderen onder de leeftijd van 12 jaar te werk stellen of hun arbeidskracht gebruiken. Kinderen tussen de leeftijd van 12 en 14 jaar (of onder de leeftijdsgrens van de schoolplicht, of onder de nationale minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces; toepassen welke van deze drie hoger is) mogen slechts betrokken zijn in licht werk dat geen negatieve invloed heeft op hun schoolgang en ontwikkeling. Kinderen en jongeren onder de leeftijd van 18 jaar mogen niet te werk gesteld worden in gevaarlijke beroepen of arbeidsomstandigheden, noch worden blootgesteld aan de onvoorwaardelijke ergste vormen van kinderarbeid.

Het is duidelijk dat de categorie ‘licht werk’ het moeilijkst is te bepalen. Hieronder vallen natuurlijk soorten werk zoals babysitten, kranten bezorgen en bijbaantjes in de levensmiddelenbranche of in de horeca. En in ontwikkelingslanden wordt vaak verwezen naar hulp op of bij de familieboerderij of -bedrijf. In elk geval valt onder licht werk geen enkele activiteit van kinderen die schadelijk kan zijn voor haar of zijn gezondheid of ontwikkeling en die een negatief effect heeft op het onderwijs van het kind, dus in elk geval iedere vorm van gevaarlijk werk. Er is ook een aanduiding, echter geen precieze bepaling, over het maximum aantal uren per week waarin licht werk door kinderen mag worden verricht. De ILO-verdragen laten het vaststellen van dit maximum over aan nationale overheden, in overleg met representatieve werkgevers- en vakbondsorganisaties. Dit maximum wordt vaak gesteld op twee uur per dag, op school- en vrije dagen, echter niet tijdens vastgestelde schooluren en evenmin op zon- en feestdagen, en niet gedurende de nacht. Bovendien zijn alle vormen van gevaarlijk werk verboden voor kinderen onder de leeftijd van 18 jaar.

KINDERARBEID
UITBANNEN

Een maximum aantal werkuren van twee per dag of veertien per week is door veel recent onderzoek aangewezen als een limiet waarboven negatieve effecten van kinderarbeid zich manifesteren op schoolgang, schoolprestaties en toekomstige kansen en inkomens op de arbeidsmarkt. Uit deze studies blijkt dat er een duidelijk, maar niet in alle landen even sterk, negatief effect is van kinderarbeid op de mogelijkheden voor kinderen om naar school te gaan en op school te blijven. Ook blijkt kinderarbeid schadelijk te zijn voor het leervermogen van kinderen op de duur van de

Een zeer recent voorbeeld van de verschillende manieren waarop tegen kinderarbeid wordt aangekeken, is het volgende:

Ban eerst de armoede uit

‘Zolang de armoede niet is uitgebannen, kan geen wet het probleem van de kinderarbeid oplossen’, aldus Dr. Venkat Narayana in zijn onderzoek naar de problemen van kinderarbeid op het platteland van Karnataka in India. ‘Tot het zover is moet de regering gratis gezondheidszorg voor deze kinderen regelen.’ (20 december 2007 www.merineews.com/catFull.jsp?articleID=128680)

Op dezelfde dag ontving ik echter ook het volgende bericht via Google alerts:

Boer staat terecht vanwege kinderarbeid

Johannesburg (Zuid Afrika) – Een boer uit de provincie Noordwest wordt vervolgd omdat 16 werkende minderjarigen werden aangetroffen op zijn boerderij in Schweizer-Reneke, aldus het Ministerie van Arbeid op dinsdag 18 december 2007. De woordvoerder van het ministerie, Zolisa Sigabi, zei dat de boer zal worden vervolgd wegens overtreding van de wet die de indienstneming van minderjarige kinderen verbiedt. Toen arbeidsinspecteurs het gebied onderzochten ontdekten ze dat hij zestien minderjarigen als arbeider gebruikte. De jongste was elf jaar oud. “Ze moesten 50 kilo zware zakken kunstmest op hun hoofd dragen en ploegen.” Sigabi riep ouders op om hun kinderen te beschermen en alle gevallen van uitbuiting aan het ministerie te melden.

The Star 18 december 2007

totale schoolgang. En het negatieve effect blijkt ook uit een grotere kans om voor examens te zakken naarmate het aantal werkuren hoger is. Bovendien blijkt dat meisjes meer schade van kinderarbeid ondervinden wat betreft schoolgang en prestaties dan jongens. Daarbij moet worden aangetekend dat de vaak grotere bijdrage van meisjes aan huishoudelijk werk in het eigen gezin, de zogenaamde ‘household chores’, nog niet voldoende is belicht in internationaal onderzoek. In vele gevallen zal het einddoel, namelijk het uitbannen van alle kinderarbeid behoudens ‘licht en niet gevaarlijk werk voor een beperkt aantal uren en op niet te jonge leeftijd’ slechts kunnen worden bereikt met realistische stappen en maatregelen. En vaak ook met overgangsregelingen zoals financiële steun aan families en tijdelijk ‘niet-formeel’ onderwijs. Dit om te voorkomen dat abrupte en radicale maatregelen net die kinderen en families treffen die de middelen niet hebben om de overgang van werk naar school op te vangen. Echter, het fundamentele recht van alle kinderen op gratis, verplicht en voltijds onderwijs mag niet uit het oog worden verloren of ingewisseld voor een substituuat dat minder bevoorrechte kinderen slechts ‘tweederangs onderwijs’ of ‘tweederangs rechten’ geeft. Om gelijke onderwijsrechten voor alle kinderen te verwezenlijken moeten daarom eerder

Foto: FNV Mondiaal

de genoemde provisorische oplossingen binnen een bepaalde termijn worden opgeschroefd en ingevoegd in het nationale onderwijssysteem. Dat vereist extra steun aan minder bedeelde families, bijvoorbeeld door middel van een voorwaardelijke subsidie (*‘conditional cash transfer’*) zodat ieder kind naar school kan gaan en daar kan blijven. In verschillende landen, onder andere Brazilië en Mexico, wordt dat al met succes gedaan. Investeren in ieder kind om onderwijs te genieten en het verbeteren van de inkomens van volwassen familieleden, door actieve armoedebestrijding, zijn de twee belangrijkste structurele oplossingen voor het probleem van kinderarbeid. Er is de laatste jaren al bescheiden vooruitgang geboekt in de strijd tegen kinderarbeid, in alle werelddelen. En het is zeker niet uitgesloten dat de Millenniumdoelstelling van Onderwijs voor Allen in 2015 (of iets later) kan worden verwezenlijkt. Met de nodige politieke wil en met massieve investeringen in onderwijs liggen beide doelstellingen binnen bereik. Het is onze morele plicht deze unieke kans niet te missen, in het belang van de kinderen van nu, de bouwmeesters van hun en onze toekomst. Goed en gratis onderwijs is een fundamenteel recht van kinderen, en het is ook de beste investering van een samenleving in haar toekomst.

FRANS RÖSELAERS (1946), is de voormalig directeur van het Internationale Programma voor Bestrijding van Kinderarbeid, Internationale Arbeids Organisatie in Genève (ILO, een agentschap van de Verenigde Naties). Sinds 2005 werkt hij bij de ILO als fundraiser.

KINDERARBEID IN NEDERLAND IN HISTORISCH PERSPECTIEF

Tekst: Cor Smit

Kinderarbeid in de Derde Wereld trekt veel aandacht. Hierdoor lijkt de belangstelling voor kinderbeid in ons eigen verleden ook te groeien. Vaak denken wij aan jonge kinderen die in fabrieken moesten ploeteren. Veel historici stellen echter dat het in Nederland wel meeviel, zeker in vergelijking met Engeland, de bakermat van de Industriële Revolutie. Bij ons zou kinderbeid juist door de industrialisatie zijn verdwenen, ook door dat de fabrikanten beseften dat betere scholing goed was voor de productiviteit. Hoe zit het eigenlijk met werkende kinderen in Nederland? Hoe (en in hoeverre) verdween kinderbeid?

LANDBOUW

In de landbouw is door kinderen altijd op grote schaal gewerkt. Boerenkinderen kregen naarmate ze ouder werden steeds meer klusjes en verantwoordelijkheden. Dat kon samengaan met enige schoolgang, als er tenminste een school in de buurt was. Tijdens de oogst moesten

kinderen echter massaal meewerken en lange dagen maken. Die arbeidskracht heeft men de boeren eigenlijk nooit af willen nemen. Onze grote zomervakantie en herfstvakantie hebben we daaraan te danken. De school openhouden was zinloos, want er kwam toch niemand. De herfstvakantie heet in sommige streken nog steeds aardappelvakantie! Hoeveel kinderen in de landbouw werkten is onbekend. Uit Beroepentelling blijkt het nauwelijks omdat men het niet als een beroep zag. Zelfs niet als een kind de hele dag werkte. Het effect van de ontwikkeling van de commerciële landbouw (in Holland al vanaf het eind van de middeleeuwen) is evenmin in kaart gebracht. Hoe omvangrijk

kinderarbeid op het platteland was, blijkt enigszins hieruit dat het schoolverzuim rond 1900 op het platteland beduidend hoger was dan in stedelijke gebieden. Heel lang was men ook blind voor de schadelijke kanten. Boerenarbeid werd als gezond gezien en boerenkinderen groeiden toch op voor een leven als boer of landarbeider?

DE OUDE NIJVERHEID EN THUISARBEID

Kinderen werkten vóór de industrialisatie al in ambachten. Dat kon zijn als hulp bij het werk van de ouders in de thuisindustrie of als leerling van een meester. Vooral in onze Gouden Eeuw, de

zeventiende eeuw, is dit verschijnsel fors toegenomen. In een aantal Hollandse steden nam de productie kapitalistische vormen aan. Duizenden kinderen werkten voor de export. Het leerlingchap werd een farce. Stadsbesturen zagen zich genoodzaakt beschermende maatregelen te nemen, maar waren nauwelijks in staat deze te handhaven. In Leiden – een van de grootste nijverheidscentra van Europa – werden zelfs weeskinderen ‘geïmporteerd’ uit de omgeving van Luik en Aken! Toen in de achttiende eeuw de stedelijke nijverheid achteruit ging, verdween ook veel kinderbeid. Maar op het platteland zaten ondertussen hele huisgezinnen te spinnen en te weven. Vaak gebeurde dat voor Hollandse ondernemers, die het werk van de dure steden naar het goedkope platteland hadden verhuisd. Wat de Derde Wereld nu is, waren Brabant, de gebieden rond Amersfoort en Veenendaal en Twente tot ver in de negentiende eeuw: lagelonengebieden. Thuisarbeid bleef op het platteland van Oost-Brabant tot het eind van de negentiende eeuw belangrijk. Kinderen waren daarbij op grote schaal betrokken. De katholieke geestelijkheid verzette zich er rond 1850 wel tegen dat kinderen vóór hun Eerste Heilige Communie (toen rond het elfde of twaalfde jaar) in fabrieken gingen werken. Tegen thuisarbeid had zij echter geen bezwaar.

In Twente ging het in de negentiende eeuw iets anders. De Nederlandse Handelsmaatschappij bevorderde daar het ontstaan van manufacturen, grote werkplaatsen waar het werk nauwelijks gemechaniseerd was. Ongeveer een derde van het personeel in deze manufacturen waren kinderen. De eerste bezorgde geluiden weerklonken in de jaren dertig van de negentiende eeuw juist rond deze kinderen. Behalve de textiel waren er meer sectoren waar veel kinderen werkten, zoals de steenbakkerijen en de touwslagerijen. Vanwege de wantoestanden op de touwbanen van Moordrecht klom in 1855 schoolmeester Lalleman in de pen. Hij noemde kinderbeid slavernij en zette daarmee de toon voor een steeds fellere discussie, die uiteindelijk tot de eerste sociale wetgeving van Nederland leidde, het Kinderwetje van Van Houten.

RICHTING KINDERWET

Het Kinderwetje van Van Houten kwam tot stand toen de industrialisatie nog in

de kinderschoenen stond. Nederland was vóór 1870 een land van handel en (vooral) landbouw. Pas in 1900 werkten in de industrie meer mensen dan in de landbouw.

Veel historici stellen dan ook dat de kinderbeid verdween door de industrialisatie en niet door het Kinderwetje. Volgens hen was in moderne bedrijven kinderbeid al op haar retour vóór Van Houten zijn wet indiende. Inderdaad maakten de nieuwe textielfabrieken in Twente vanaf ca. 1860 minder gebruik van kinderen dan de oudere manufacturen. Zo simpel als sommigen beweren, namelijk dat door de introductie van door stoomkracht aangedreven machines de fabrikanten behoefte hadden aan ‘meer volwassen’ personeel, is het echter niet. In Leiden bijvoorbeeld – waar modernisering al eerder plaatsvond – nam het gebruik van kinderen in het kielzog van die modernisering aan het eind van de jaren veertig sterk toe. Dat het werken van zeer jonge kinderen in 1862-1864 in Leiden ineens sterk daalde, heeft niets te maken met een vraag naar ‘meer volwassen’ kinderen. Het was vooral een reactie op de discussie over kinderbeid, die in deze jaren een hoogtepunt bereikte. Leiden werd hierin fel in de schijnwerpers gezet. De Leidse textielindustrie was, met de aardwerfkabrieken van Regout in Maastricht, hét grote voorbeeld dat industrialisatie ook hier tot ‘Engelse’ toestanden kon leiden.

De gedachte dat kinderbeid überhaupt een kwaad was, won pas in de eerste helft van de negentiende eeuw veld. Eind achttiende eeuw zag men werk als hét middel tegen de gevaren van ‘het pauperisme.’ Het motto ‘werk, werk, werk’ leidde ertoe dat alle beperkingen werden losgelaten. In het begin van de negentiende eeuw vonden weldenkende burgers echter steeds meer dat kinderbeid armoede in stand hield. Men kwam met een nieuw wondermiddel tegen armoede: onderwijs. Kinderarbeid was daarvoor een belemmering. Bovendien matte kinderbeid de arbeiders te veel af. Ze waren al uitgeput voor ze in de kracht van hun leven waren. De eerste zorgelijke geluiden leidden in 1841 tot een landelijk onderzoek. Met de resultaten ervan werd niets gedaan, mede vanwege de aandacht voor de staatshervorming. Toen deze in 1848 met Thorbeckes grondwet zijn beslag kreeg, triomfeerde ook de liberale doctrine van

Cor Smit (Schiedam1954) studeerde geschiedenis in Leiden, was werkzaam in het sociaal cultureel werk, de ICT en bij de gemeente Leiden, waar hij onder meer adviseur was van de wethouder Sociale Zaken en Milieu. Sinds 2002 is hij vrijgevestigd historicus. Hij is redacteur van het Jaarboek voor de sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken. Hij publiceert regelmatig over Leidse geschiedenis en over kinderbeid, waarover hij een proefschrift voorbereidt. Vader van twee kinderen en lid van GroenLinks.

www.corsmithistoricus.nl

staatsonthouding. Eind jaren vijftig werd het onderwerp weer op de agenda gezet. De regering reageerde met onderzoek na onderzoek, maar vooral Thorbecke was niet van plan de industrie lastig te vallen met arbeidswetgeving. Toen ook de prille arbeidersbeweging zich roerde, kwam het jonge liberale Kamerlid Van Houten met zijn wetsvoorstel. In dat voorstel werd vervolgens stevig gesneden, voor het werd aangenomen. Veldarbeid en huiselijke diensten werden van het arbeidsverbod uitgezonderd en doordat men elke verwijzing naar leerplicht schrapte (dat wilden de conservatieven, de christelijken en de katholieken niet), werd de minimumleeftijd waarop kinderen in de nijverheid mochten werken, gesteld op twaalf jaar. Een controlerende instantie kwam er niet.

INDUSTRIËLE KINDERARBEID NA HET KINDERWETJE

Op vele terreinen bleef kinderbeid dus bestaan en buiten de grote steden werd de wet waarschijnlijk op grote schaal ontdoken. Kinderen gingen – zeker in industriële gebieden – tot hun twaalfde naar school. Arbeiderskinderen gingen daarna aan het werk. Ook de Leerplichtwet van 1901, die ouders verplichtte kinderen tot hun dertiende op school te houden, veranderde daar weinig aan. De tegenstelling tussen Arbeidswet (kinderen mochten met twaalf jaar werken) en Leerplichtwet, werd pas in 1911 opgelost, toen de minimumleeftijd om te werken werd verhoogd tot dertien jaar. Meestal houden historici op met het Kinderwetje en de Leerplichtwet als het gaat om kinderbeid. Zonder er over na te denken stellen zij kinderbeid gelijk aan arbeid tot twaalf jaar (Kinderwet) of tot en met (Leerplichtwet) twaalf jaar. Maar kinderen van twaalf, dertien, veertien of zelfs vijftien jaar zijn ook

kinderen. Daarom hanteert de International Labour Organization sinds de jaren twintig van de vorige eeuw een leeftijds-grens van veertien of vijftien jaar, maar ook negentiende-eeuwers hadden het over oudere kinderen. De liberale vakbond ANVV pleitte er in 1874 zelfs tevergeefs voor, de beschermende wetgeving uit te breiden tot zestien jaar. Wanneer we de Beroepentellingen van 1849 en 1899 vergelijken dan valt een aantal dingen op. De arbeid van kinderen jonger dan zestien jaar is een klein beetje gedaald, van bijna zeven naar ruim zes procent van de kinderen. Maar binnen de industrie is het belang van de kinderarbeid juist toegenomen, van nog geen zes procent van het personeel tot bijna negen. Kinderen onder de twaalf werkten nog maar nauwelijks in de nijverheid, maar wel veel kinderen van twaalf en dertien. Van alle Nederlandse kinderen van twaalf en dertien jaar had 16 procent in 1899 een (geregistreerde) baan en meer dan de helft daarvan werkte in de industrie. In het eerste decennium van de twintigste eeuw daalde het aantal kinderen in de Nederlandse nijverheid heel licht – wellicht een effect van de Leerplichtwet – maar in een aantal bedrijfstakken steeg het, vooral in de textielindustrie. Opvallend is dat in de Twentse textiel, waar de kinderarbeid in de jaren zestig was gedaald, het gebruik van kinderen tussen 1889 en 1909 weer sterk toenam, bijna tot het niveau van de oude manufacturen. Er waren grote verschillen tussen de bedrijfstakken, maar het is niet zo dat alleen oude bedrijven veel kinderen inzetten. In de gloeilampfabrieken in het

zuiden des lands bestond een derde van het personeel uit kinderen, in moderne biscuitfabrieken soms de helft, in de meest geavanceerde Leidse grafische bedrijven een kwart. Alles beschouwd, heeft het er alle schijn van dat een groot deel van de zich moderniserende bedrijven in Nederland, een voorkeur had voor de goedkoopste, ongeschoolde arbeid die voorhanden was: die van kinderen. Het vermoeden rijst dat zij net zo makkelijk nog jongere kinderen hadden ingezet, wanneer wetgeving dat niet moeilijk had gemaakt.

KINDERARBEID SINDSDIEN

In de loop van de twintigste eeuw is de leeftijd waarop kinderen mochten werken steeds verder verhoogd. En mochten ze werken, dan golden allerlei beschermen-de voorschriften. Dat wil niet zeggen dat kinderen stopten met werken. Voor kinderen tot een jaar of veertien werd werk steeds meer iets dat je deed buiten schooltijd. Deze ontwikkeling is echter nooit onderzocht. Sinds de jaren twintig zag men dat ook steeds minder als een probleem. De kinderen gingen toch naar school? Sinds de jaren zestig was het voor het gezinsinkomen ook steeds minder noodzakelijk dat de kinderen nog wat bij verdienen, al bleef het op het platteland lang vanzelfsprekend dat kinderen tijdens hun vakantie meehielpen bij de oogst. Waarschijnlijk is er sinds de jaren zeventig het een en ander veranderd. Kinderen werden steeds meer en steeds jonger een doelgroep voor de reclame. Kinderen werden belangrijke consumenten-

ten en dat heeft hen opnieuw tot belangrijke producenten gemaakt. Ze willen graag wat bijverdienen voor hun merkkleding of iPhone. Sommige bedrijfstakken kunnen nauwelijks zonder hun werk. Waren dat in de jaren zeventig en tachtig nog vooral tuinders en bollenboeren, tegenwoordig geldt dat ook voor het grootwinkelbedrijf. De economische betekenis van het werk dat kinderen doen, is nog steeds groot. Uit een onderzoek in 1987 bleek dat driekwart van de Nederlandse kinderen tussen de dertien en zestien jaar een of meer bijbaantjes had. In 75 procent van de gevallen ging het om werk dat eigenlijk verboden was! Nu was dat vaak werk waarvan kinderen noch ouders inzagen waarom dat niet mocht, zoals oppassen en auto's wassen. De onderzoekers bepleitten dan ook een versoepeling. Alleen met de werktijden moest men dan wel oppassen, schreven zij. Sindsdien is de wetgeving inderdaad versoepeld, maar niet alleen wat betreft het soort werk. Zo werden eind 2006 de werktijden voor kinderen van dertien en veertien op zaterdag en 's ochtends vóór school verruimd. Ook werk aan de lopende band is vaker toegestaan, vooral om tegemoet te komen aan de bollenpellers. Dit soort maatregelen past natuurlijk in de algemene dereguleringsdrift van de laatste decennia, maar het blijft bevreemdend dat over deze versoepeling totaal geen ophef is ontstaan. Wij zien het echter niet meer als probleem dat kinderen er een baantje bij hebben. Dat is opvoedkundig zelfs gewenst. Het is geen schadelijke kinderarbeid, maar onschuldig kinderwerk. Maar is dat zo? Onderzoeken uit de jaren tachtig en negentig hebben uitgewezen dat een derde van het schoolverzuim in de westerse wereld wordt veroorzaakt door arbeidsverplichtingen van kinderen. Er zijn eveneens negatieve effecten op hun gezondheid geconstateerd, iets wat menige leerkracht die geconfronteerd wordt met oververmoeide leerlingen, niet zal verbazen. In deze tijden van afbraak van sociale wetgeving en voortdurende consumptiedruk, rust op de ouders een grote verantwoordelijkheid om te voorkomen dat deze nieuwe vormen van kinderarbeid leiden tot nieuwe wantoestanden.

LOKALE MOGELIJKHEDEN VERSTERKEN

Tekst: Kristoffel Lieten

Kinderarbeid staat de laatste tijd erg in de belangstelling van zowel de politiek als het brede publiek. Het motto is dat alle kinderen een gelijke kans moeten hebben op een kindertijd met onderwijs en bescherming. Kinderarbeid is daarbij een grof maatschappelijk onrecht.

De strijd tegen het misbruik van kinderen kwam ongeveer twee eeuwen geleden op gang, tijdens de Industriële Revolutie in Engeland met haar ongelimiteerde en niet-gereguleerde uitbuiting van het werkende volk. Er is sindsdien grote vooruitgang geboekt, maar de weg is en blijft lang en moeilijk. Ook in Nederland heeft het ongeveer een eeuw geduurd vanaf het moment dat de eerste sociale aandacht ontstond tot de uiteindelijke afschaffing van de kinderarbeid. De Wet van Van Houten uit 1874 is een bekend begrip. Het liberale parlementslid uit die tijd had zich met groot enthousiasme ingezet om kinderen via de wetgever te beschermen tegen industriële arbeid. Van volwassen arbeiders werd verwacht dat ze voor zichzelf konden opkomen, dus daarmee bemoeide het parlement zich nog niet echt. Kinderen wilde men wel beschermen tegen de roofzuchtige en onbarmhartige ondernemer uit die tijd, maar in feite het stelde dit nog niet veel voor. Daarom wordt het ook wel het wetje van Van Houten genoemd: het verbod gold alleen voor kinderen onder de 12 jaar in industriële werkplaatsen, over onderwijs werd niet gerept. Internationaal is de regelgeving van de ILO (de International Labour Organization, onderdeel van de VN) toonaangevend. Toen aan het einde van de Eerste Wereldoorlog het vredesverdrag van Versailles werd gesloten stond daar specifiek in dat de op te richten internationale arbeidsorganisatie (de latere ILO) de strijd tegen de kinderarbeid moest opnemen in haar programma. De eerste conferentie van de ILO in 1919 vaardigde een belangrijke conventie over de kinderarbeid uit: kinderen onder de veertien jaar mochten geen industriële en aanverwante arbeid verrichten. De meeste landen die deze conventie ondertekenden hadden op dat moment al een eigen nationale wetgeving die kinderarbeid op deze jonge leeftijd verbood.

POLITIEK BELANGRIJKE MAATREGELEN

Noch het wetje van 1874 noch de ILO-Conventie van 1919 stelden veel voor in termen van veranderingen in de praktijk. Het waren geen revolutionaire interventies. De

Foto: flickr.com

regelgeving legde vooral de bestaande praktijk vast. Een voorstel op de eerste ILO-conferentie om zestien jaar als minimumleeftijd in te voeren, kreeg bijna geen stemmen, mede omdat het meer vroeg dan in de bestaande situatie mogelijk was. Toch waren die wetten en conventies van groot politiek belang. Ze bevestigden het recht van het kind op een arbeidsvrij kinderschap. Ze onderstreepten dat in de economische verhoudingen de zwakste schakel in het arbeidsproces extra bescherming nodig had. Beide uitgangspunten hebben sinds die tijd alom politieke en ideologische ondersteuning gekregen. Het morele appèl dat dus uitgaat van internationale conventies en nationale wetgeving op dit gebied, ook al worden ze in een aantal landen niet naar behoren uitgevoerd, is uitermate groot. Met zo een krachtig moreel appèl is het verstandig oog te houden voor aanvaardbare grensgevallen en de lokale context in ontwikkelingslanden.

GRENSGEVALLEN

De ILO worstelt eigenlijk al sinds 1919 met de grenzen van het aanvaardbare. Het duurde heel lang voor er weer een algemene conventie tot stand kwam: Conventie 138 van 1977 ('C138') over de minimumleeftijd. Volgens die conventie mogen kinderen van twaalf en dertien jaar (in Nederland dertien en veertien jaar) lichte vormen van

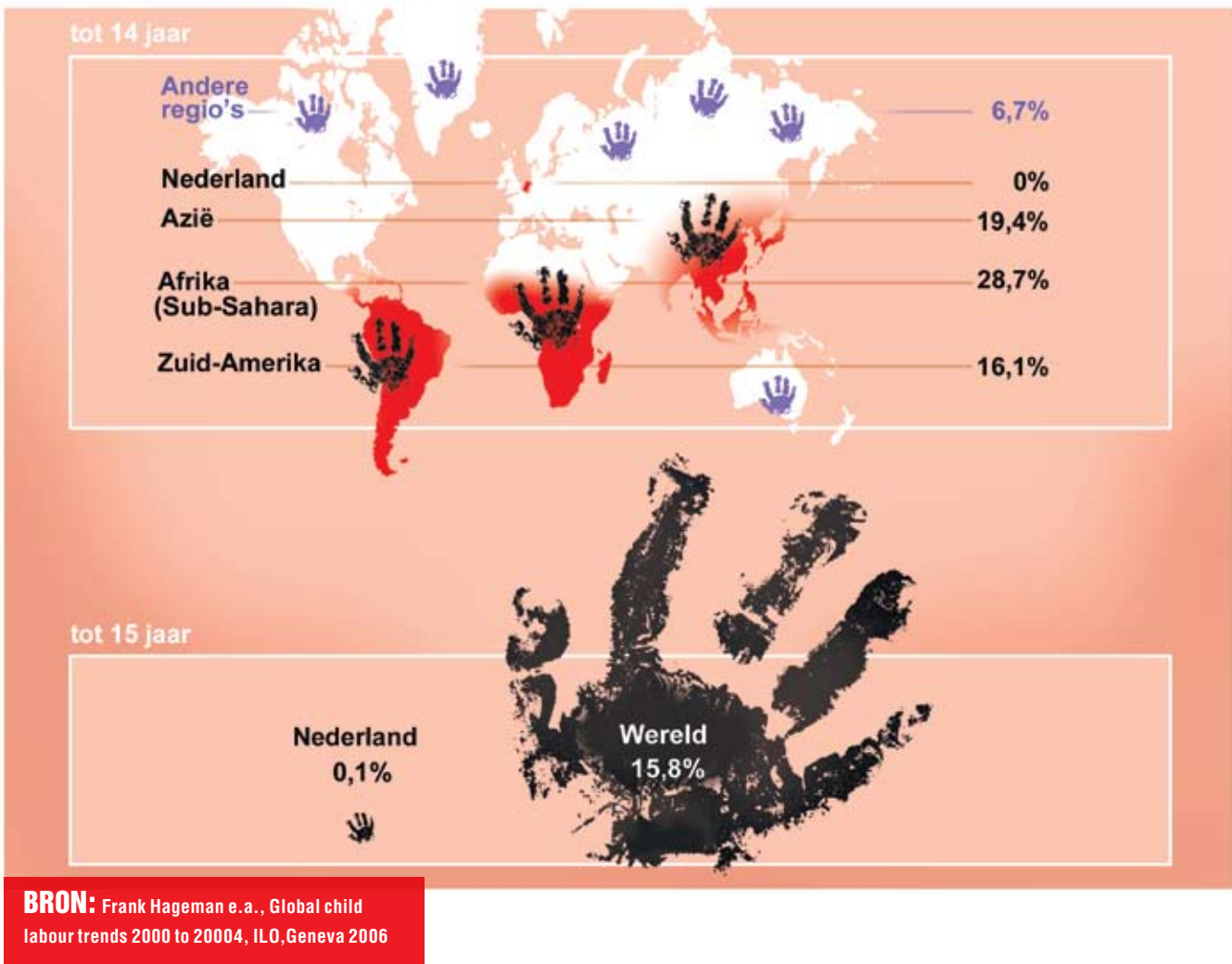

JONGEN MET MAND MET KLOSSEN WOL IN DE WEVERIJ VAN ZAALBERG

Leiden, ca. 1900 (RAL Leiden)

Percentage kinderen dat werkt

Illustratie: Gideon Borman

arbeid verrichten; vanaf hun veertiende, respectievelijk vijftiende, mogen ze onschadelijke arbeid doen. Op C138 werden wel uitzonderingen toegestaan, ondermeer in de landbouw, maar de conventie werd door veel overheden in ontwikkelingslanden niet geratificeerd. Weerstand tegen internationale inmenging zal bij grote landen, zoals India, zeker hebben meegespeeld, maar mogelijk speelde ook de onoverzichtelijkheid een rol. Zoveel kinderen deden lichte arbeid dat het te moeilijk is hier wettelijke grenzen te trekken.

Ook in de ontwikkelde landen wordt door zeer jonge kinderen deelgenomen aan het arbeidsproces, en dan niet alleen als hulpje in het huishouden. In de VS bijvoorbeeld werkt, volgens de officiële regeringscijfers, 57 procent van de veertienjarige kinderen voor een geldelijke beloning. In Nederland zou, volgens het NIBUD 18 procent van de twaalfjarige kinderen en 40 procent van de veertienjarige kinderen een betaalde baan hebben. De Postbank heeft het werkende kind vanaf twaalf jaar zelfs als doelgroep. Er is een speciale bankrekening voor ontwikkeld, de bizznizz-rekening. Kinderen van die leeftijd worden opgeroepen auto's te wassen, folders rond te brengen en oma's boodschappen te verzorgen, tegen een financiële beloning die vervolgens bij hun nieuwe bizznizz-rekening moet worden ondergebracht. De CNV en FNV-Jongeren hebben geprobeerd via de rechter een minimum loon voor twaalfjarigen tot stand te brengen. De Hoge Raad vernie-

tigde in november 2006 een eerder vonnis van de rechtbank in Den Haag dat het recht op een minimumloon voor die leeftijdsgroep wel had erkend. Het werk dat een dertienjarig kind in Nederland verricht, wordt echter niet als kinderarbeid gezien: het kind gaat ook naar school en de redelijk functionerende arbeidsinspectie houdt nauwkeurig in de gaten of het gelimiteerde werk binnen de bestaande regelgeving past en op deze manier mag worden uitgevoerd.

MOEILIK HANDHAVEN

In ontwikkelingslanden ligt het lastiger. In de eerste plaats gaan veel kinderen niet naar school en in de tweede plaats is de arbeidsinspectie uitermate zwak zodat er weinig, of geen controle op de bestaande regelgeving mogelijk is. De grenzen van wat kinderen volgens ondermeer de ILO zouden mogen doen en wat niet meer toelaatbaar is, zijn dan snel overschreden.

Er is nog een bijkomend probleem. Het is moeilijk zicht te krijgen op de schadelijkheid van het werk. Zo zal een meisje van twaalf dat in India twee uur per dag de koeien hoedt (en misschien ook naar school gaat) net zo goed in de statistieken zitten als het jongetje van dertien dat in Ghana als halve slaaf in de cacaoplantages werkt. Het probleem is dat behalve bij de ergste vormen van kinderarbeid het niet altijd duidelijk is wanneer er sprake is van uitbuiting. Natuurlijk kan iedereen het verschil zien tussen

ongevaarlijk en zelfs pedagogisch verantwoord werk aan de ene kant en gevaarlijke, schadelijke arbeid aan de andere kant. Met de goedkeuring van Conventie 182 over de Worst Forms of Child Labour in 1999 werd een belangrijke stap gezet: het identificeren van de ergste vormen van kinderarbeid. De gedachte is dat wanneer deze preciezer gedefinieerd kunnen worden, een duidelijke interventiestrategie voorhanden is: de ergste vormen eerst. De ergste vormen van kinderarbeid zijn schadelijk voor de fysieke, emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind. De ILO schat dat er op dit ogenblik 74,4 miljoen kinderen tot 15 jaar zijn die dit soort werk moeten verrichten. De focus op de aanpak van de ergste vormen van kinderarbeid lijkt grote prioriteit te krijgen. Meer dan 150 landen hebben C182 inmiddels geratificeerd. Het benoemen van het criterium 'schadelijk ontwikkeling van het kind' maakt het identificeren van dit soort werk ook makkelijker. Als het probleem gedefinieerd wordt, heeft men ijkpunten van waaruit men met een redelijk kleine krachtsinspanning de kinderarbeid uit de wereld kan helpen. Dit is het grote belang van C182. De wetgeving in landen met veel kindarbeiders blijft echter een normatieve wetgeving, wat wil zeggen dat een grote inspanning zal moeten worden verricht om de realiteit in de pas te brengen met de wettelijke normen.

NIUW SOCIAAL INZICHT

De positieve ontwikkeling in de meeste landen, ook in Azië en Afrika, is dat zowel regeringen, als ook brede lagen van de bevolking het belang van onderwijs en de schadelijkheid van kinderarbeid inzien. Het grote probleem is echter de schaarste aan publieke middelen en de wijdverbreide armoede. Hierdoor kan een nieuw sociaal besef slechts met moeite in de praktijk worden uitgevoerd. Het lijkt logisch te veronderstellen dat armoede de oorzaak is van kinderarbeid. Voor sommigen is armoede echter niet de verklaring en is de oorzaak eerder cultureel bepaald: veel arme ouders zijn zich nog onvoldoende bewust van het belang van onderwijs. Als ze wel vinden dat hun kind naar school moet gaan, dan functioneren de sociale normen vaak als een rem. Aangezien men nog nooit naar school is geweest en kinderen altijd vanaf jonge leeftijd werkten, zullen ouders dit systeem uit gewoonte willen voortzetten. Bovendien zijn veel ondernemers zonder scrupules in het uitbuiten van kinderen. Door bijvoorbeeld vanuit Nederland druk uit te oefenen zou men die mentaliteit kunnen proberen te veranderen. Hieraan moet wel een alternatief worden gekoppeld waar zowel de kinderen en hun families, als de fabrikanten baat bij hebben. In het algemeen geven de cijfers aan dat kinderarbeid en

Prof. Dr. Kristoffel Lieten (België 1946) is bijzonder hoogleraar Kinderarbeid, in het bijzonder in de historische en sociale aspecten, aan de Universiteit van Amsterdam en aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. Naast kinderarbeid houdt hij zich bezig met algemene vraagstukken van ontwikkelingsproblematiek en met de plattelandsontwikkeling in Zuid-Azië.

armoede een hoge mate van correlatie hebben. Kinderarbeid laat een neerwaartse trend zien van arme landen naar rijke landen en in die landen van arme families naar rijke families. Concreet onderzoek geeft aan dat de echte vormen van kinderarbeid (lange dagen, slechte omstandigheden, geen onderwijs, karige beloning) voorkomen bij ontwrichte en beschadigde families. Echtscheidingen, verslavingen vooral aan alcohol, ziektes, vroeg overlijden van – een van de – ouders en geforceerde migraties zijn factoren die veelvuldig samengaan met kinderarbeid. In zulke gevallen nemen kinderen de rol van de volwassene over en zijn soms eigenhandig verantwoordelijk voor het voortbestaan van de familie. Ook in op drift geraakte families (bijvoorbeeld gedwongen migraties naar steden) is dit beeld te zien. Een beleid gericht op oplossingen zal vanuit armoede moeten redeneren. Er is altijd een complex aantal redenen waarom kinderen wel werken en niet naar school gaan, maar armoede ligt aan de basis. Hier moeten dus de eerste oplossingen worden gezocht.

ONTWIKKELEN, NIET STRAFFEN

Een verbod op de invoer van door kinderhanden gemaakte producten kan er toe bijdragen dat in Nederland meer bewustzijn over sociaal onrecht ten opzichte van kinderen ontstaat. Maar het moet er vooral ook toe leiden dat winstbeluste ondernemers gedwongen worden voor betere arbeidsvoorwaarden te zorgen. Er moet echter op worden gelet dat niet de armen worden gestraft waardoor de kinderen op straat komen te staan en ook de ouders geen werk meer hebben. Vooral voor families die al op de rand van of in de afgrond zitten kan dit desastreus zijn. Politieke interventies tegen kinderarbeid kunnen daarom niet voorbijgaan aan het cruciale gegeven dat ontwikkeling centraal moet staan. Elke interventie moet binnen een breder kader worden gezet dat aan de verbetering van de omgevingsfactoren bijdraagt. Als bijvoorbeeld bedrijven worden opgeroepen het gebruik van kinderarbeid te stoppen zullen daaromheen ook andere afspraken moeten worden gemaakt. Het doel is een fijnmazige oplossing. Zo kunnen wij meerjarige contracten aangaan waardoor leveranciers in die landen een gezond en sociaal bedrijf kunnen opzetten. Dit zou onder meer een verplichting tot (her-)intredende ouders van ex-kinderarbeiders kunnen inhouden. Bij onze afspraken kunnen wij verplicht stellen dat een deel van de omzet wordt gebruikt voor sociale programma's, etc. Pas als dat gebeurt, kun je spreken van sociaal verantwoord ondernemen waar wij ook zelf onze verantwoording in kunnen nemen. De kinderen kunnen worden ontzien als hun ouders meer financiële armslag krijgen door eigen werk. Dit zou het doel van elk beleid moeten zijn. Doel nummer één moet zijn bijdragen aan de versterking van de lokale mogelijkheden. Het is in onze omstandigheden gemakkelijk te praten over de afschaffing van kinderarbeid. Het sociale probleem is echter van een geheel andere orde in een land waar de helft van de kinderen nog niet naar school kan gaan en de meeste families op de rand van de financiële en sociale afgrond leven. De afschaffing van kinderarbeid is dan niet het ideale wondermiddel. In elk geval zal er in de westerse landen een nieuw bewustzijn moeten komen dat veel meer steun en middelen biedt om het sociale systeem op te zetten, dan tot nu toe werd gedaan.

STOP KINDERARBEID, SCHOOL DE BESTE WERKPLAATS

Tekst: Mario van de Luijtgaarden, beleidsadviseur FNV Mondiaal

Foto: FNV Mondiaal

Volgens een schatting van de ILO (de Internationale Arbeidsorganisatie) zijn er wereldwijd 218 miljoen kinderen aan het werk, waarvan een kwart in India. Het gaat om zeer jonge kinderen die veertien uur per dag werken, onbetaald of voor een schijntje. Ze worden geslagen en misbruikt door meedogenloze werkgevers en gedwongen te werken in gevaarlijke en ongezonde omstandigheden. Het zijn kinderen die geen kind mogen zijn, geen onderwijs volgen en daardoor de kans niet krijgen om te ontsnappen uit de armoede. De strijd tegen kinderarbeid is effectiever als die gepaard gaat met een strijd vóór sterkere vakbonden.

Kinderarbeid wordt – ook in het Westen – vaak gezien als een noodzakelijk kwaad: doordat die kinderen wat geld verdienen, is de armoede in de gezinnen minder schrijnend. Maar dat is de zaak op zijn kop zetten. Kinderarbeid is niet het gevolg van armoede, maar juist de veroorzaker en bestendiger ervan. Kinderlonen drukken het loon van volwassenen, die daardoor onder het bestaansminimum komen. Die cirkel kan worden doorbroken door kinderen naar school te sturen en tegelijkertijd volwassen werknemers te organiseren, vakbonden op te richten en de mensen te leren hoe ze voor hun eigen belangen kunnen opkomen. Daar ligt de essentie van het bestrijden van kinderarbeid. Op het moment dat je kinderarbeid niet bestrijdt en mensen niet in staat stelt zich te organiseren in vakbonden, ontnem je ze de mogelijkheden hun eigen positie en inkomen te

verbeteren. Door naar school te gaan krijgen kinderen de kans later op een behoorlijke manier en tegen normale betaling in hun onderhoud en dat van hun eigen kinderen te voorzien. Dat heeft niet alleen een gunstig effect op die kinderen zelf, maar ook op hun omgeving, het dorp en het gebied waar ze wonen. Onze partners in de vakbeweging laten zien dat zij erin slagen het inkomen van mensen te verhogen terwijl tegelijkertijd hun kinderen de kans krijgen om naar school te gaan. Zo doorbreek je de cirkel. Dat is in een notendop de belangrijkste reden waarom vakbonden zoals de FNV, wereldwijd actief zijn in de strijd tegen kinderarbeid. Het streven naar 'decent work' (een goede vertaling is eigenlijk nog niet gevonden, we spreken bijvoorbeeld over volwaardig werk) is daarom direct verbonden aan de strijd van vakbonden tegen kinderarbeid.

DE STRIJD TEGEN KINDERARBEID

De kranten staan er niet dagelijks vol mee. Toch blijkt uit het permanente ledenpanel van de FNV dat bestrijding van kinderarbeid bij onze achterban ongelooflijk sterk in de belangstelling staat. FNV-leden door heel het land zijn actief betrokken bij lobby's en solidariteitsacties. De FNV strijdt vanaf midden jaren negentig tegen kinderarbeid. In steeds meer landen voert FNV Mondiaal, de internationale afdeling van de FNV, projecten uit om onderwijs aan kinderen te bevorderen en uitbuiting tegen te gaan. Sinds 2003 werken FNV Mondiaal, de Algemene Onderwijsbond (AOB), Hivos en de Landelijke India Werkgroep (LIW) samen in de campagne 'Stop kinderarbeid, school de beste werkplaats'. We dringen er bij de Nederlandse en Europese overheid op

aan om meer te doen aan het terugdringen van kinderarbeid.

ONDERWIJS VAN GROOT BELANG

De uitbanning van kinderarbeid en het recht op regulier dagonderwijs voor ieder kind gaan hand in hand. De activiteiten van de campagne richten zich daarom vooral op het opnemen van alle niet-schoolgaande kinderen in het gewone dagonderwijs. Dat betekent het wegnemen van belemmeringen om naar school te gaan en zorgen voor geld en infrastructuur die goed onderwijs mogelijk maken. FNV Mondiaal steunt samen met de AOB en Education International, (de internationale onderwijsvakbond) een aantal projecten die erop gericht zijn de rol van leraren en hun vakbonden bij het bestrijden van kinderarbeid te versterken. Een voorbeeld daarvan is ons project in de stad Fès, in Marokko.

Onder het motto 'voorkomen is beter dan bestrijden' heeft de Marokkaanse onderwijsbond SNE een uitgebreid proefprogramma opgezet om leerlingen die dreigen voortijdig van school te gaan en te gaan werken, intensief te begeleiden. Als leerlingen toch uitvalen, gaan leraren bij hun ouders op bezoek om ze te overtuigen van het belang van het afmaken van de school. En met succes: op de proefscholen in Fès is de uitval met 80 procent verminderd. Het project wordt nu uitgebreid naar andere steden in Marokko.

WAARBORG RECHTEN

Alle regeringen hebben de plicht kinderarbeid in hun land te verbieden of onmogelijk te maken. Alle landen die lid zijn van de ILO zijn verplicht om de fundamentele arbeidsrechten in hun landen te waarborgen zelfs als zij de betreffende ILO-verdragen (nog) niet

hebben geratificeerd. Het gaat om zaken als recht op organisatie, recht op onderhandeling maar dus ook het verbod op dwangarbeid, discriminatie en kinderarbeid.

Ook moeten ze erop toezien dat overheidsorganisaties en particuliere ondernemingen, inclusief hun toeleveranciers en (internationale) handelspartners, zich houden aan het Verdrag voor de Rechten van het Kind en andere internationale verdragen die deze rechten beschermen. Als gevolg van hun streven naar Maatschappelijk Verantwoordelijk Ondernemen (MVO) moeten alle ondernemingen een plan uitwerken om kinderen uit hun productiebedrijven en toeleveringsketens te halen en ervoor te zorgen dat ze in regulier dagonderwijs terechtkomen. De FNV gaat in de toekomst extra aandacht besteden aan dit thema. We gaan bedrijven aanspreken op hun gedrag in het buitenland, vooral wat betreft hun toeleveringsketens. We willen de bedrijven stimuleren om, in samenwerking met lokale vakbonden, kinderarbeid aan te pakken en ‘decent work’ te bevorderen. Het is veelzeggend dat kinderarbeid zelden voorkomt op plaatsen en in bedrijven waar een vakbond actief is en waar fundamentele arbeidsrechten worden afgedwongen en gerespecteerd. Het uitbannen van kinderarbeid is immers nauw verbonden met de naleving van andere fundamentele arbeidsrechten: het recht om je te

organiseren en collectief te onderhandelen over je arbeidsvoorwaarden, en het ontbreken van dwangarbeid en discriminatie.

DE BAKSTEENINDUSTRIE ALS VOORBEELD

Hoe het werkt, zien we in de Indiase baksteenindustrie. Die is berucht om haar arbeidsomstandigheden. In India is kinderarbeid sinds vorig jaar verboden voor kinderen beneden de veertien jaar. Toch ploeteren nog duizenden gezinnen met jonge kinderen dag in dag uit in de blubberige rivierklei. Met tien tot twaalf uur werken verdient een gezin met twee kinderen ongeveer 15 euro per week. Te weinig om van te leven, te veel om van te sterven.

Maar het aantal uitgebuide gezinnen in de Indiase baksteenindustrie wordt steeds kleiner, mede door de inspanningen van internationale vakbonden zoals de BWI, de internationale bond van bouw- en houtwerkers, waarbij ook FNV Bouw is aangesloten. Het komt er bij dergelijke projecten niet alleen op aan werkgevers op de regels en kinderen op hun rechten te wijzen, maar ook om scholen te bouwen. Meer dan 15.000 kinderen zijn inmiddels uit de modderige rivierbeddingen gehaald en volgen nu dagonderwijs. Door dit project kwam de koppeling tot stand tussen het bieden van perspectief aan gezinnen en het versterken van de bonden. Dat heeft goed gewerkt. De bonden hebben hun ledentallen verveelvoudigd. Omdat ze daardoor sterker staan dan voorheen, hebben ze door onderhandelingen de lonen flink weten te verhogen en bonussen afgedwongen. Veel steenbakkerijen in de deelstaten Bihar, Uttar Pradesh, Orissa en Punjab zijn inmiddels ‘child labour free’. Werkgevers moeten daarvoor een contract tekenen, waarin ook sociale en pensioenverzekeringen voor werknemers worden vastgelegd. De Indiase vakbonden gaan nu in samenwerking met FNV Mondiaal en de BWI hele dorpen bij de steenbakkerijen child labour free maken.

DE FNV STRIJDT VERDER TEGEN KINDERARBEID

In februari 2008 organiseert de BWI met steun van FNV Mondiaal een grote internationale conferentie om opnieuw om aandacht te vragen voor de

Solidariteitsfonds

De afgelopen jaren hebben FNV-bonden in enkele tientallen CAO's een solidariteitsbijdrage afgesproken. Ook in 2007 zijn dergelijke afspraken gemaakt. De bedragen variëren van enkele tonnen tot een paar honderd euro per CAO-afpraak. Dat geld gaat naar het solidariteitsfonds van FNV Mondiaal en de solidariteitsfondsen van FNV-bonden. Per jaar is dat een bedrag van enkele tonnen. Vanuit deze solidariteitsfondsen worden projecten ondersteund van vakbonden in ontwikkelingslanden, waaronder projecten tegen kinderarbeid. Het FNV-congres heeft in mei 2005 besloten dat de komende jaren de solidariteitsbijdrage van bonden moet worden verdubbeld. FNV-voorzitter Agnes Jongerius heeft verklaard erop toe te zien dat die afspraak wordt nageleefd.

bestrijding van kinderarbeid. Hopelijk kunnen we hier weer een nieuwe impuls geven aan de internationale strijd tegen deze misstanden.

KIJK OOK OP

WWW.FNV.NL/MONDIAAL
WWW.STOPKINDERARBEID.NL

DE FNV STRIJDT VERDER TEGEN KINDERARBEID

In februari 2008 organiseert de BWI met steun van FNV Mondiaal een grote internationale conferentie om opnieuw om aandacht te vragen voor de bestrijding van kinderarbeid. Hopelijk kunnen we hier weer een nieuwe impuls geven aan de internationale strijd tegen deze misstanden.

FNV Mondiaal heeft een speciale ‘Kinderarbeidkrant’ uitgebracht. Deze kan gratis worden opgevraagd bij fnavmondiaal@vc.fnv.nl

EEN BETERE WERELD BEGINT NU

Tekst: Riekje Camara

De SP wil een andere vorm en inhoud van Internationale Solidariteit. Het rapport Een Betere Wereld Begint Nu pleit voor een flinke koerswijziging, zodat de millenniumdoelstellingen gehaald kunnen worden – de internationale afspraken om de extreme armoede in 2015 te halveren. De auteurs, SP-Tweede Kamerlid Ewout Irrgang en schrijfster dezes, stellen dat we voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid extreme armoede niet alleen kunnen halveren maar zelfs uitroeien.

Extreme armoede is een val waaruit het moeilijk is te ontsnappen. Dat geldt voor mensen en voor landen. Het Nederlandse beleid voor internationale solidariteit zou zich moeten concentreren op de minst ontwikkelde landen. In plaats van de huidige arbitraire keuze voor 36 zogenoemde partnerlanden zouden de vijftig minst ontwikkelde landen partners moeten worden. Het is onbegrijpelijk dat Nederland wel Zuid-Afrika steunt maar Sierra Leone niet, terwijl het gemiddelde inkomen in Zuid-Afrika ruim 54 keer zo hoog is als in Sierra Leone. Door alleen landen te steunen die toch al op de goede weg zijn en een relatief goed bestuur kennen, wordt de arme bevolking van landen die ook nog lijden onder slecht beleid in de steek gelaten. We pleiten niet voor het financieel steunen van wanbeleid en corruptie, maar voor andere vormen van steun in landen met een écht slecht bestuur. Bijvoorbeeld steun aan lokale overheden, niet-gouvernementele organisaties, religieuze instellingen (met politieke activiteiten), vakbonden en onafhankelijke parlementsleden.

Ook moeten we streven naar één nationaal armoedebestrijdingprogramma voor ieder ontwikkelingsland. Dat moet door de regering en parlement samen met het maatschappelijke middenveld en de VN geschreven worden in plaats van door internationale financiële instellingen. Dat voorkomt dat ontwikkelingslanden donoren naar de mond praten.

Omdat de ontwikkelingshulp die de Europese Unie geeft veelal opgaat aan bureaucratie en het verdedigen van de eigen belangen van de EU moet deze hulp worden overgeheveld naar de multilaterale hulp van de VN. Ook noodhulp dient via de VN te gaan.

DEMOCRATISERING EN EERLIJKHEID

Internationale instituties kunnen veel democratischer; het principe one dollar one vote bij de Wereldbank en het IMF moet worden vervangen door one man one vote. Ook de neokoloniale traditie dat de directeur van het IMF per definitie een Europeaan moet zijn en de directeur van de Wereldbank een Amerikaan, moet afgeschaft worden. De voorwaarden waaronder de Wereldbank en het IMF leningen uitgeven – privatisering en liberalisering – werken het behalen van de millenniumdoelstellingen tegen en moeten dus worden afgeschaft of versoepeld.

De SP is van mening dat eerlijke handel niet hetzelfde is als vrijhandel. Zo heeft de te snelle handelsliberalisering Sub-Sahara Afrika de afgelopen twee decennia ongeveer 209 miljard euro gekost. Zo wordt de gegeven ontwikkelingshulp via de handel teniet gedaan. Voor de arme landen moeten aparte regels gelden die ze beschermen tegen vrijhandel. Ook dient de Wereldhandelsorganisatie (WTO) zich niet te bemoeien met investeringen, cultuur, en overheidsdiensten. Vanwege hun verwoestende effect op ontwikkelingslanden dienen Westerse export- en landbouwsubsidies zo snel mogelijk te worden afgeschaft. Ontwikkelingslanden moeten tegelijk een betere toegang krijgen tot Westerse markten.

FINANCIERING

Voor betere financiering van internationale solidariteit denken we aan beëindiging van de praktijk om zaken onder de

noemer van ontwikkelingssamenwerking te brengen die er eigenlijk niet thuishoren zoals militaire uitgaven en schuldkwijtschelding. Ook stellen we een zogenoemde Tobintax voor. Dit is een kleine belasting op (speculatieve) internationale financiële transacties. Dek verder aan het geld dat migranten wereldwijd naar huis sturen; door de hoge kosten blijft veel daarvan hangen bij de grote banken. Door deze kosten te verlagen blijft meer geld beschikbaar om mensen boven de armoedegrens te trekken. Tot slot stellen we voor dat alle landen die het halveren van de armoede niet halen zonder hun schulden te verhogen in aanmerking moeten komen voor schuldkwijtschelding.

Het rapport Een Betere Wereld Begint Nu beschrijft en beargumenteert deze en nog veel meer uitvoerbare voorstellen die de millenniumdoelstellingen dichterbij brengen. Het is voor de SP onacceptabel als de internationale gemeenschap deze belofte aan de wereld breekt.

KIJK OOK OP

WWW.SP.NL/DOWNLOAD/BETEREWERELDNU.PDF

EEN BETERE WERELD BEGINT NU

Ewout Irrgang
Riekje Camara

HET RIJKE ROOIE LEVEN

DEEL 32

Margreet Schrevel over Henri van Kol

LINKS KOLONIALISME

Rood én rijk was Henri van Kol (1852-1925), een van de oprichters van de SDAP en jarenlang woordvoerder koloniale zaken voor die partij in de Tweede Kamer. Net als Domela Nieuwenhuis en Wibaut behoorde Van Kol tot de ‘heren’ in de arbeidersbeweging. Heren van huis uit, maar wel behept met een flinke dosis proletarisch sentiment en altijd bereid om arbeiders en hun prille organisaties financieel te steunen. In die tijd was het onder socialisten volstrekt normaal om bij elkaar aan te kloppen voor geldleningen en schenkingen. Ook toen schiep geld afstand, macht en ongelijkheid, zaken waar niet alleen de *have-nots* het moeilijk mee hadden.

Zo schijnt Domela Nieuwenhuis in snikken uitgebarsten te zijn toen een bezoeker zich een opmerking permitteerde over zijn luxe inrichting. Domela leefde sober en benadrukte tegenover wie het maar horen wilde dat hij niet goed wist wat hij met zijn geld aan moest. Over zijn salaris als volksvertegenwoordiger – het zal de SP’er interesseren – schrijft hij (in 1888) aan Van Kol: ‘Door mijn lidmaatschap der Kamer verdien ik of liever krijg ik f 2.000; gij begrijpt dat ik dat geld niet wil hebben voor mijzelf en

dus die som besteedt voor allerlei doeleinden ten onzen nutte.’

Met dat ‘ten onzen nutte’ bedoelde Domela hier de Nederlandse arbeidersbeweging, niet de koffieplantage op Java die eigendom van Van Kol was en waarin Domela een jaar tevoren 30.000 gulden had geïnvesteerd. De briefwisseling van Van Kol en Domela Nieuwenhuis in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam (www.iisg.nl) is spannende lectuur. Tussen deze twee voormannen van de arbeidersbeweging ontwikkelde zich over een periode van bijna twintig jaar een platvloerse ruzie over geld. Hun ‘grote grieven’ betroffen het beheer van een lijfrentesom voor de Van Kols (‘verder vernam ik gaarne of ook U Zwitsersche levensverz.mij de beste acht, b.v. ‘la Suisse’ te Lausanne’) en uitblijven van dividend op de winst van de plantage. Nooit ging het in de brieven over de ethische aspecten die het gemoed van socialisten met bezittingen in de koloniën zouden kunnen benauwen. Toch moet iets geknaagd hebben, want naar buiten toe hielden beiden deze investering liever onder de pet. Voor Van Kol lag stilzwijgen des te meer voor de hand omdat hij vanaf 1897 als SDAP-woordvoerder in Tweede Kamer onvermoeibaar opkwam voor de arme uitgebuite Javanen. Van Kol was dan ook een vat vol tegenstrijdigheden.

EEN SOCIALIST IN ONS INDIË

Van Kol, een fors uit de kluiten gewassen Brabander van RK huize, typeerde zichzelf als een revolutionair die van jongs af aan opkwam voor ‘de kleinen en zwakken’. In Delft, waar hij waterbouwkunde studeerde, had hij al ‘een oog voor de zee van ellende die ons aan alle kanten omringt, een hart voor het lijden der massa, en een vuist om de tyrannen te kastijden.’ In 1871 werd hij lid van de Eerste Internationale. Van Kol was ongetwijfeld de eerste socialist die voet aan wal zette in Nederlands-Indië. Op Java begon hij in 1876 aan zijn loopbaan

als waterbouwkundig ingenieur. Hij trouwde er, kreeg kinderen en was er gelukkig. Het land was adembenemend mooi en de ‘kleinen en zwakken’ die hij eerder als doelgroep had aangewezen waren hier volop te vinden. Met tegenzin liet hij zich in 1896 om gezondheidsredenen definitief terugsturen naar de lage landen. Een jaar later werd hij gekozen in de Tweede Kamer voor de SDAP. De club van Domela Nieuwenhuis, de Sociaal Democratische Bond, had hij al eerder vaarwel gezegd.

DE STAAT ALS OPIUMDEALER

Zijn maidenspeech was een donderrede tegen de smerige Atjeh-oorlog en de verarming van de inlandse bevolking. Sindsdien bleef hij in de Tweede en later Eerste Kamer op misstanden hameren in toespraken vol pathos. Eén van zijn pijlen richtte hij op het drugsbeleid van de regering. Ook naar huidige begrippen was dat beleid zeer discutabel. De Nederlandse overheid verpachtte namelijk papavervelden in de overzeese gebiedsdelen en handelde daar zelf in opium. Deze ‘opiumregie’ was bedoeld om de sector te controleren. Van Kol constateerde in 1913 met eigen ogen: ‘Opium wordt er den Chineeschen koelie met gulle hand door de Nederlandsche regering op de mijnen en zelfs onder het werk (in den vorm van pillen) verstrekt. Mannen die in eigen land het schuiven hadden afgeleerd, werden onder de Hollandsche drielkleur daartoe verleid en vielen weer aan den opiumduivel ten prooi!’ Dit ging hem te ver en hij pleitte voor geleidelijke afschaffing van de opiumteelt, te beginnen met een streng vergunningstelsel. Zo stelde Van Kol de uitwassen van de koloniale politiek aan de kaak, kwam met hervormingsvoorstellen op allerlei gebied, maar tegen het kolonialisme als zodanig was hij niet. Hij verklaarde zich dan ook een tegenstander van Multatuli. Zelfbestuur zou in de ogen van Van Kol de doodsklap voor de inlander betekenen. Er viel daar voor de Hollanders nog zo veel te doen: ‘Door liefdevolle vermaning

Foto: Hans Luhrs

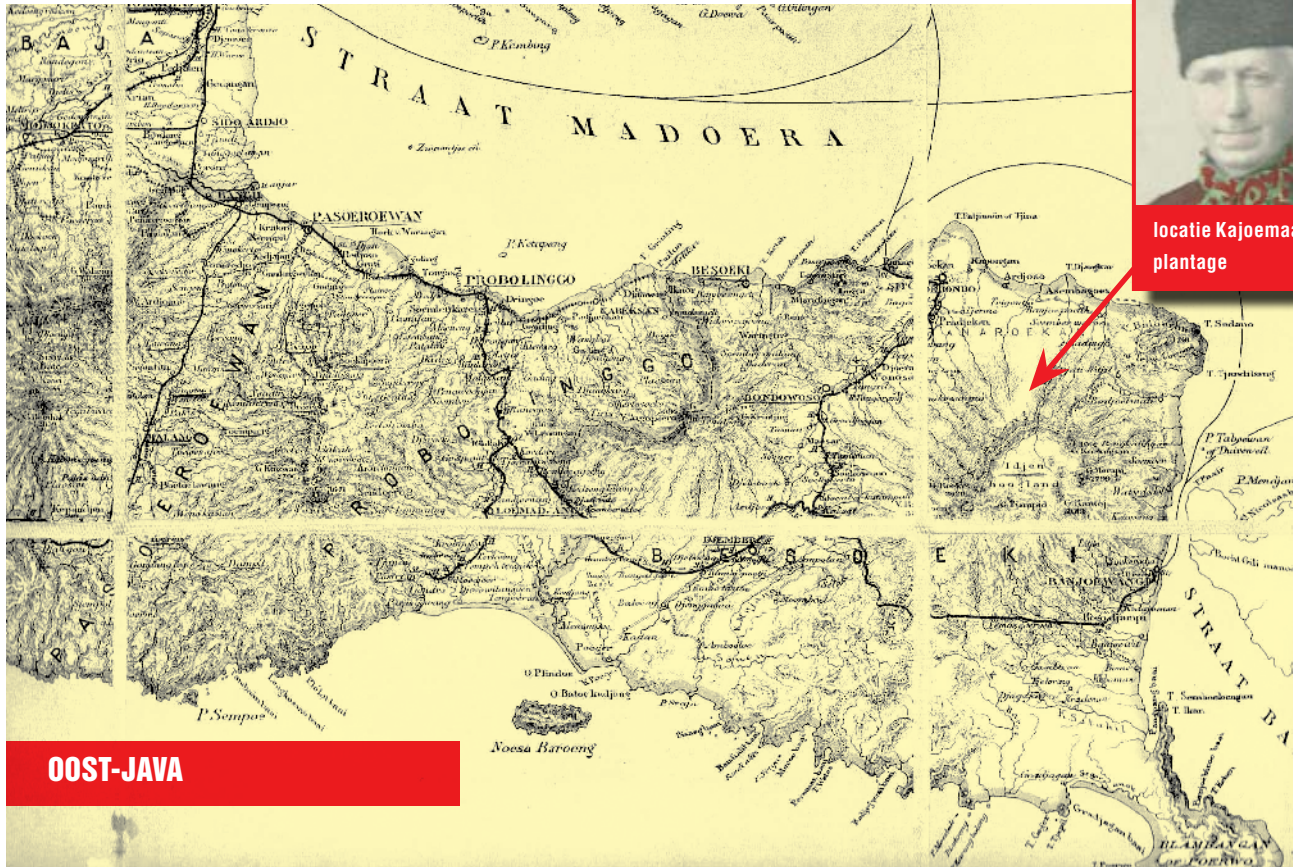
MARGREET SCHREVEL (Rotterdam 1951) is historicus, verbonden aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam. Werkte mee aan het Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging (1986-2003). Publiceerde vooral over *niet*-politieke aspecten van de Nederlandse communistische beweging. Is tekstschrijver en redacteur voor de website van het IISG (www.iisg.nl) en werkt daarnaast aan een fotoboek over de Nederlandse socialisten.

moeten wij het volk leiden, door een weldoende voorgedij den rijkdom van het land vermeerderen, de welvaart der inwoners doen toenemen. Wij moeten in dat mooie land dat goed volk tot steun en bijstand zijn, wanneer het opwaarts wil strompelen den langen lijdensweg naar het hoogere!’

OP STAP MET COLIJN

Aldus luidde de conclusie van zijn boek Uit Onze Koloniën, het verslag van een studiereis die Van Kol in 1902 had gemaakt. Ook dit boek wordt gekenmerkt door innerlijke tegenstrijdigheid. De auteur benadrukt her en der zijn innige sympathie voor het volk, maar zijn typering van dit volk spreken heel andere taal. De ‘indolente’ Javaan, de ‘onoprechte genotzieke’ Ambonees, de Chinese koelie met zijn ‘vieze gewoonten’ [bedoeld: homoseksuele praktijken] en talrijke andere bevolkingsgroepen krijgen een vernietigend oordeel. Van Kol zag ze allemaal, want hij bereisde de hele archipel. Ook Atjeh, waar al jarenlang de

Foto: iisg

locatie Kajoemaas
plantage

OOST-JAVA

wrede oorlog woedde waarvoor Van Kol telkens aandacht had gevraagd in het parlement. Nu liet hij zich op zijn tocht te paard vergezellen door legerkapitein Hendrikus Colijn, de latere minister-president, en zelfs gouverneur Van Heutsz sloot zich een dagje bij hen aan. Zij imponeerden Van Kol zodanig dat hij meende dat de oorlog ‘na 1/4 eeuw sukkelens’ nu vrijwel ten einde was. Terug in Nederland leverde dit hem de nodige kritiek op van partijgenoten. (De Atjehers dateren het einde van de oorlog in 1942, de Nederlanders in 1914.)

PLANTAGEHOUDER

‘Om particuliere redenen’, meldt Van Kol in *Uit onze Koloniën*, verbleef hij in 1902 enige tijd op plantage Kajoemaas op Oost Java. Van Kol had de gronden op de hoogvlakte in 1887 aangekocht en eerst zelf het beheer gevoerd. ‘Onze geheele toekomst’ hangt hiervan af, schreef Van Kol in die beginjaren aan Domela. ‘Zoo boven lucht en wolken te wonen, ver verheven boven het gezaak en gewemel der aardbewoners’, beviel hem uitstekend. Later stelde hij de christelijke familie Ottolander uit Boskoop als managers aan. Die introduceerden er de zondagsrust, een schoolje en een kerk, zodat de plantage in de ogen van de Hollanders gunstig afstak ten opzichte

van andere. Voor de lonen en arbeidscontracten gold dat niet, want die waren hetzelfde als elders. Historicus Marten Buschman, die eerder over deze affaire schreef in *Vrij Nederland* (7 februari 1987), stelde dit vast. Dat de activiteiten van Van Kol ter plekke niet iedereen bevielen blijkt uit een brief van beheerder Ottolander in het archief van Van Kol: ‘Dat u een “beul” waart voor de Javanen is... een brutale leugen... de inlanders op Kajoemaas spreken steeds over U met den grootsten lof... Ik kan mij dan ook niet begrijpen dat eenige bladen praatjes van U rondstrooien, die mij zeer hebben verbitterd.’ (4 oktober 1897) Bijgesloten was een brief van een plaatselijke hoogwaardigheidsbekleder, die een getuigenis ten gunste van Van Kol in het Maleis bevat. Om welke bladen en welke praatjes het gaat, wordt niet duidelijk. Van Kol heeft deze knipsels niet in zijn archief bewaard, in tegenstelling tot diverse andere waarin hij wordt genoemd. Kajoemaas bleef tot na zijn dood in de familie. De onderneming verbouwde niet alleen koffie, maar ook kina en later ‘enige bouwen rubber’.

EEN LEGE AUTOBIOGRAFIE

Kort voor zijn dood in 1925 schreef Van Kol op verzoek van een geïllustreerd

weekblad ‘Jeugd-Herinneringen’. Ze gaan helemaal niét over zijn jeugd en bevatten maar één zin over Indië. Van Kol schetst zijn politieke en intellectuele ontwikkeling tot onvermoeibare, vaak verguisde strijder voor de zwakken. Zijn persoonlijke leven is zorgvuldig buiten beeld gelaten. Niets over zijn liefde voor de Russische anarchiste Vera Zaseloitsj, die hij vanuit Java in 1878 ten huwelijk zou hebben gevraagd. Niets over zijn gezin samen met de geëmancipeerde schrijfster Nellie Porreij, of over zijn latere samenwonen met de Japanse journaliste Ottawa Tomi. Wel is er ‘een zeer bijzondere kiek’ van Van Kol voor het Alhambra, die twee van zijn liefhebberijen onthult, namelijk verkleedpartijen en fotograferen. Een samenhangende biografie van Van Kol, met plaats voor al zijn ongerijmdheden, zou een mooie opmaat kunnen vormen voor een historische studie van de Nederlandse sociaaldemocratie en haar verhouding tot de koloniën. Die moet nog steeds geschreven worden.

COLUMN MAATSCHAPPELIJK ONVERANTWOORD ONDERNEMEN

Een aantal jaren geleden voerde de SP actie tegen IKEA – een bedrijf dat via uitbesteding van productie aan fabrieken in andere landen op grote schaal gebruik bleek te maken van kinderarbeid. IKEA ging door de knieën en stelde accountantscontrole op kinderarbeid in. Als maatschappelijk verantwoord ondernemen niet wordt afgedwongen, komt het er zelden van. Er is internationale regelgeving, maar die is niet afdwingbaar. Bedrijven kunnen zich er vrijwillig aan houden, maar er is geen vuiltje aan de lucht als ze dat niet doen.

Regeringen van landen waar zich de problemen op grote schaal voordoen hechten om diverse redenen dikwijls weinig belang aan de aanpak ervan: de concurrentiepositie staat immers op het spel. Bemoeienis wordt ook vaak gezien als ontwikkelingsimperialisme of als verkapt protectionisme. Liesbeth Enneking stelt in haar onderzoek Corporate Social Responsibility: Tot Aan De Grens en Niet Verder? dat er daarom het meeste heil te verwachten valt van regulering voor multinationals in het land van de moedermaatschappij. Nederland kan aan bijvoorbeeld een bedrijf als Unilever minimumeisen opleggen die ook gelden voor Unilevers dochtermaatschappijen in het buitenland. Daarnaast kun je slachtoffers van schendingen in het buitenland toegang geven tot het Nederlands rechtssysteem om schadevergoedingen te eisen van het verantwoordelijke bedrijf.

Beide maatregelen zijn stappen op weg naar ‘ketenverantwoordelijkheid’: het idee dat Nederlandse bedrijven de plicht krijgen om te zorgen dat de producten die ze internationaal inkopen op een

Foto: Thomas Manneke

SHARON GESTHUIZEN
SP-Tweede Kamerlid

menswaardige manier zijn gemaakt, in de hele keten. Zonder kinderarbeid of andere vormen van schending van mensenrechten en zonder illegale milieupraktijken. Daarvoor is op zijn minst een keten die transparant is nodig. Een aantal SP-moties hierover zijn inmiddels in de Tweede Kamer aangenomen.

Bedrijven gebruiken de term ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ nog te veel om voor zelfregulering te pleiten en dat kan juist een manier zijn om onder hun morele plicht uit te komen. Niet managers moeten bepalen wat verantwoord is voor de maatschappij, al was het maar omdat ze niet democratisch gekozen zijn, die taak ligt bij de overheid. Of mensenrechten – en in het bijzonder die van kinderen – wereldwijd gerespecteerd worden, mag niet afhangen van pr-afdelingen van bedrijven. Dat is maatschappelijk onverantwoord.

AANBEVOLEN

Steun de Indiase arbeiders van G-star

Op 1 december gelastte de rechtbank in Bangalore (India) de arrestatie van acht Nederlandse medewerkers van de Schone Kleren Kampagne, de Landelijke India Werkgroep (LIW) en internetprovider Antenna. De SKK en LIW hebben publiekelijk bericht over misstanden bij de productie van jeans in de fabriek van Fibres and Fabrics International Pvt. Ltd. (FFI) en dochteronderneming Jeans Knit Pvt. Ltd. (JKPL). Het bedrijf beschuldigde de activisten en de internetprovider van smaad. Op 6 december jl. kondigde G-Star, de belangrijkste afnemer van FFI/JKPL, aan de zakelijke relatie met FFI/JKPL te stoppen. De Schone Kleren Kampagne (SKK) vindt dit een belangrijk signaal richting FFI/JKPL, al is de zaak hiermee niet ten einde. Op de website van SKK (www.schonekleren.nl/bedrijven/07-12-13-gstar.htm) staat een brief om elektronisch of per post te versturen naar de Nederlandse vestiging van G-Star in Amsterdam. De strekking van die brief is, dat G-Star – ook na het verbreken van de relatie – verantwoordelijkheid houdt voor de arbeiders die haar kleding maken. Dat betekent dat G-Star zal moeten aantonen dat het maatschappelijk verantwoord ondernemen serieus neemt. Daarom moet G-Star een verantwoorde exit-strategie inzetten waarbij het behoud van werkgelegenheid voor de FFI/JKPL-werknemers prioriteit nummer één is. G-Star zal voor toekomstige orders op zoek moeten gaan naar een leverancier in de nabijheid van FFI/JKPL, fabrieken die wel bereid zijn om op een maatschappelijk verantwoorde manier te produceren, en waarbij er gezorgd wordt dat er voor de arbeiders van FFI/JKPL werk zal zijn. G-Star moet FFI/JKPL duidelijk maken dat nieuwe orders bespreekbaar zijn mits FFI/JKPL alsnog alle rechtszaken (nationaal en internationaal) intrekken en in goed vertrouwen een dialoog aangaan met de direct betrokken lokale organisaties waarin de arbeidsrelaties en problemen rond arbeidsomstandigheden besproken worden.

WWW.SCHONEKLAREN.NL

WWW.ANTENNA.NL

WWW.INDIANET.NL

FOTOBEEK EEN WERELD VOOR KINDEREN BIEDT HOOPVOL PERSPECTIEF OP KINDERARBEID

Eind maart 2008 verschijnt *Een wereld voor kinderen - Opgroeien zonder kinderarbeid*. Auteur en fotograaf Peter de Ruiter geeft in dit fotoboek op toegankelijke wijze de praktijk van kinderarbeid weer: de problemen, maar juist ook de oplossingen. Op meer dan 350 briljante foto's zijn kinderen aan het werk, gaan ze naar school, of klimmen ze in bomen. Op de meeste foto's glimlachen de kinderen, omdat ze het leuk vonden om te worden gefotografeerd.

De Ruiter laat zien wat kinderen missen als ze werken en hoe tal van hulporganisaties de helpende hand toesteken. Hij beantwoordt in tekst en beeld vragen als: wat is kinderarbeid, hoe ontstaat kinderarbeid en hoe kun je dat voorkomen? Moet je kinderarbeid deels gedogen of geheel verbieden? In het hoofdstuk 'Wat kunt u zelf doen?', staan tal van mogelijkheden om te voorkomen dat je als burger ongewild kinderarbeid bestendigt, maar ook hoe je zelf gericht in actie kunt komen.

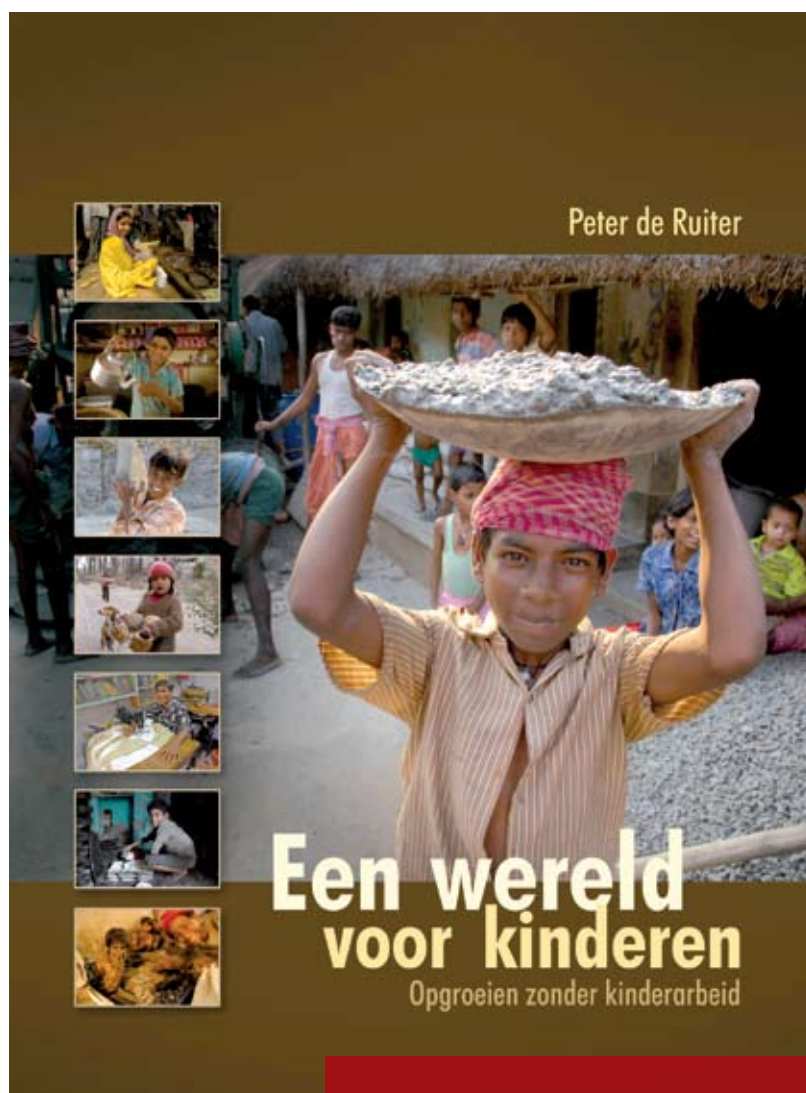
Voor het boek heeft De Ruiter het afgelopen jaar negen landen op drie continenten bezocht. Hij gebruikt echter tevens foto's en ervaringen die hij de afgelopen jaren heeft opgedaan als reisfotograaf. Op die reizen zag hij te vaak kinderen bedelen, werken en niet naar school gaan. Met dit (benefiet)boek doet hij daar wat aan. De opbrengst is immers bestemd voor de strijd tegen kinderarbeid.

Peter de Ruiter presenteert, in beelden en woorden, een uitzonderlijk krachtig en overtuigend pleidooi tegen uitbuiting van

miljoenen kinderen die het recht hebben naar school te gaan en te spelen, te genieten van hun jeugd, zoals de meesten van hun leeftijdgenoten in andere werelddelen.

TECHNISCHE GEGEVENS

Het boek telt meer dan 350 foto's en 35.000 woorden, formaat 22 x 30 cm (groter dan A4), 192 pagina's, winkelprijs € 22,50, ISBN 9789038918037, verschijnt bij Uitgeverij Elmar en verkrijgbaar in de boekhandel, het warenhuis en via internet.

Bestellen

Als u het boek nu bestelt op www.kinderarbeid.nl heeft u het eind maart 2008 als een van de eersten in huis, gesignd door auteur en fotograaf Peter de Ruiter. De opbrengst komt ten goede aan World Vision, een ontwikkelingsorganisatie die actief is in bijna honderd landen. In het boek is een afzonderlijk hoofdstuk opgenomen over de activiteiten van World Vision op het terrein van kinderarbeid.